

Date: 21stDecember-2024

INSONNING XULQ-ATVORI VA MOTIVATSIYASI

Mahzuna Maqsud qizi Fattullayeva

Osiyo xalqaro universiteti

Annatsiya: Insonning xulq-atvori va motivatsiyasi psixologiyaning eng muhim sohalardan biridir. Xulq-atvor, odamning harakatlari, qarorlari va atrof-muhitga munosabatini ifodalaydigan murakkab jarayon bo'lib, har bir insonning psixologik va ijtimoiy o'ziga xosligini shakllantiradi. Motivatsiya esa xulq-atvorni boshqaradigan va uni ma'lum bir yo'nalishga yo'naltiradigan ichki kuchdir. Xulq-atvorni tushunish va motivatsiyaning turli turlarini o'rganish odamlarning hayotdagi qarorlarini, harakatlarini va ularning ijtimoiy munosabatlarini yaxshiroq anglashga yordam beradi. Ushbu maqolada insonning xulq-atvori va motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlik, motivatsiya turlari va xulq-atvorni shakllantirishdagi motivatsiyaning o'rni muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: xulq-atvor, motivatsiya, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, ehtiyojlar nazariyasi, psixologiya, insonning harakati, qaror qabul qilish.

Kirish:

Insonning xulq-atvori va motivatsiyasi bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, hayotimizdagi har bir qaror va harakatimizni shakllantiradi. Xulq-atvor – bu insonning atrof-muhitga munosabati, ijtimoiy aloqalari, hissiyotlari va fikrlari orqali ifodalanadigan harakatlar tizimi bo'lib, bu faqat tashqi ko'rinishdagi amalni emas, balki insonning ichki holatini ham aks ettiradi. Motivatsiya esa insonni harakatga keltiruvchi kuchdir. U shaxsning ehtiyojlarini qondirish va maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan energiya manbai hisoblanadi.

Xulq-atvor va motivatsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushunish, insonlarning harakatlarini yanada aniqroq bashorat qilish va ularni samarali yo'naltirish imkonini beradi. Shu bois, motivatsiyaning turli omillari va uning xulq-atvorga qanday ta'sir qilishi psixologiya sohasida keng o'rganilgan.

Asosiy qism:

Insonning xulq-atvori va motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish uchun birinchi navbatda motivatsiyaning mohiyatini bilish zarur. Motivatsiya ikki turga bo'linadi: ichki motivatsiya va tashqi motivatsiya.

Ichki motivatsiya, shaxsning o'z ehtiyojlarini qondirishga, o'z maqsadlariga erishishga va ichki muvaffaqiyatga erishishga qaratilgan ichki kuchdir. Masalan, biror faoliyatni faqat uning o'ziga bo'lgan qiziqish yoki yuksak maqsadni ko'zlab bajarish. Ichki motivatsiya insonning o'zini rivojlantirishga, o'z ustida ishlashga va uning karyerasidagi muvaffaqiyatlarga intilishiga yordam beradi. O'qish, sport, san'at, ilm-fan kabi sohalarda yuqori natijalarga erishgan odamlar ko'pincha ichki motivatsiyaning ta'sirida bo'ladilar.

Tashqi motivatsiya esa odamni tashqi muhitdagi rag'batlantirishlar yoki mukofotlar orqali harakatga keltiradi. Tashqi motivatsiya o'rni ko'pincha insonning xulq-atvori

Date: 21stDecember-2024

ijtimoiy yoki iqtisodiy omillar bilan bog‘liq bo‘ladi. Masalan, maosh, mukofotlar, rag‘batlantirishlar yoki boshqalar tomonidan qo‘yilgan talablar. Bu turdagi motivatsiya ko‘proq ishlash, daromad olish yoki muayyan ijtimoiy mavqe olish kabi maqsadlar bilan bog‘liqdir.

Xulq-atvorni shakllantirishda ehtiyojlar nazariyasi muhim ahamiyatga ega. Maslowning ehtiyojlar piramidasiga ko‘ra, insonlarning motivatsiyasi turli bosqichlardan iborat bo‘ladi. Ushbu nazariyaga ko‘ra, inson birinchi navbatda o‘zining fiziologik ehtiyojlarini qondirishga intiladi, so‘ngra xavfsizlik, ijtimoiy aloqalar, e‘tirof va o‘zini o‘zi namoyon qilish kabi yuqori ehtiyojlarga qaraydi. Bu ehtiyojlar qondirilgach, inson yangi maqsadlarga erishish uchun motivatsiyalangan bo‘ladi.

Xulq-atvori shakllanishida motivatsiyaning yana bir muhim elementi — ehtiyojlarni amalga oshirish jarayonidagi samarali strategiyalardir. Odamlar o‘z ehtiyojlariga asoslangan turli strategiyalarni ishlab chiqadilar. Ba‘zi odamlar, masalan, o‘z ehtiyojlarini qondirish uchun ko‘proq tashqi rag‘batlantirishlarga tayanishadi, boshqalar esa ichki kuchlarini jalb qilib, o‘zini rivojlantirishga intilishadi. Bu holat xulq-atvorning turli ko‘rinishlarini yaratadi: ba‘zi odamlar ko‘proq ijodiy va mustaqil bo‘lsa, boshqalari esa odatda tashqi omillarga bog‘liq bo‘ladi.

Xulq-atvorni boshqarish motivatsiyani tushunish va uning ijobiy yo‘nalishlarga qarab rivojlanishini ta‘minlashda katta ahamiyatga ega. Motivatsiyani boshqarish, xususan, o‘z maqsadlariga erishishdagi qiyinchiliklarni yengib o‘tishda yordam beradi. Har bir inson o‘z hayotida turli motivatsion vositalardan foydalansa ham, ularni samarali boshqarish va turli vaziyatlarda qo‘llash muhimdir. Bu esa uning xulq-atvorini ijtimoiy va shaxsiy ehtiyojlariga qarab moslashtirishga yordam beradi.

Xulq-atvorni motivatsiya bilan boshqarishning ijtimoiy omillari ham alohida e‘tiborga loyiqdir. Jamiyatda odamlarning motivatsiyasi ko‘plab tashqi faktorlarga, masalan, ijtimoiy normalarga, oilaviy va do‘stona munosabatlarga, mehnat muhitiga bog‘liqdir. Xulq-atvor ko‘pincha odamlarning boshqalar bilan aloqalarini aks ettiradi. Shu sababli, jamiyatda motivatsiyaning turli shakllari, xususan, ijtimoiy motivatsiya, ko‘plab ijtimoiy tuzilmalar va muhitlar orqali shakllanadi.

Xulosa:

Insonning xulq-atvori va motivatsiyasi uning harakatlarini, qarorlarini va umuman hayotidagi muvaffaqiyatlarini belgilovchi muhim psixologik jarayonlardir. Motivatsiyaning ichki va tashqi turlari, shuningdek, ehtiyojlar nazariyasi xulq-atvorning shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Motivatsiyani boshqarish va xulq-atvorni to‘g‘ri yo‘naltirish insonning shaxsiy va ijtimoiy hayotida muvaffaqiyatga erishish imkonini yaratadi. Motivatsiya va xulq-atvorni yaxshiroq tushunish, insonlarning turli vaziyatlarga qarab qanday harakat qilishini aniqlash va ularni samarali boshqarishda asosiy vosita hisoblanadi.

Date: 21stDecember-2024

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. qizi Fattullayeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILARNI BADIY USLUBDAGI MATNLARNI YARATISHGA O 'RGATISH. PEDAGOG, 7(5), 653-663.
2. Fattullayeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLAR O 'QITISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI. PEDAGOG, 7(4), 243-248.
3. Fatullayeva, M., & Raxmatova, G. (2024). TANLOVLARNING MAZMUNI VA ULARNI TASHKIL QILISH USULLARI. Modern Science and Research, 3(11), 551-556.
4. Ситора, И. А. (2024). РАЗВИТИЕ СОЗНАНИЯ И ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ ПОНЯТИЯМ БЕССОЗНАТЕЛЬНОГО. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 157-163.
5. Ikromova, S. A. (2022). MILLIY VA DINIY QADRIYATLARNING INSON TARBIYASIDAGI O'RNI. Экономика и социум, (12-2 (103)), 675-678.
6. Akbarovna, I. S. (2023). THE DEVELOPMENT OF CONSCIOUSNESS AND THE TEACHING OF CONCEPTS OF THE UNCONSCIOUS TO STUDENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 107-114.
7. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 888-893.
8. Akbarovna, I. S. (2024). MATEMATIK TUSHUNCHALARNI SHAKLLANISHINING AHAMIYATI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 900-905.
9. Akbarovna, I. S. (2023). MILLIY HARAKATLI O'YINLARNING BOLALAR TARBIYASIDAGI IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.
10. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 912-917.
11. Ikromova, S. (2023). INTERPRETATION OF THE PSYCHOLOGICAL SAFETY FACTOR IN RELATION TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN ADOLESCENTS. Modern Science and Research, 2(9), 390-394.
12. Akbarovna, I. S. (2023). O'smirlarda destruktiv axborotlarga nisbatan mafkuraviy immunitet shakllantirish.
13. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 875-881.
14. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK XIZMAT ASOSLARI. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 54-60.
15. Ikromova, S. A. (2024). BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICES. PEDAGOG, 7(5), 670-676.
16. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK MASLAHAT BOSQICHLARI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 860-866.
17. Akbarovna, I. S. (2023). Adolescence during Destructive Behavior Appearances the Problem Learning Condition. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 105-109.
18. Akbarovna, I. S. (2023). Study of the Formation of Ideological Immunity By Foreign and Russian Researchers. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 235-239.

Date: 21stDecember-2024

19. Ikromova, S. A. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 50-54.
20. Ikromova, S. A. (2023). SHAXS OG 'ISHGAN XULQINING KO 'RINISHLARI VA DESTRUKTIV AXBOROTLARNING KO 'RINISHLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(11), 528-532.
21. Икромова, С. А. (2023). ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИММУНИТЕТА К ДЕСТРУКТИВНЫМ ИДЕЯМ У ПОДРОСТКОВ. European research, (3 (81)), 47-49.
22. Akbarovna, I. S. (2023). NEUROPHYSIOLOGY BASIS OF HORMONES. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 68-77.
23. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL MANAGEMENT IN EDUCATION. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 40-46.
24. Akbarovna, I. S. (2024). STAGES OF PSYCHOLOGICAL CONSULTATION. PEDAGOG, 7(4), 328-334.
25. Akbarovna, I. S. (2023). RESEARCH METHODS OF YOUTH PSYCHOLOGY. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).
26. Akbarovna, I. S. (2023). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF BEHAVIOR FORMATION IN ADOLESCENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 184-191.
27. Akbarovna, I. S. (2023). NEGATIVE AND POSITIVE CHANGES IN ADOLESCENT BEHAVIOR. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 192-197.
28. Akbarovna, I. S. (2023). Destruktiv axborotlarga nisbatan mafkuraviy immunitet shakllantirish ijtimoiy muammo sifatida. Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari, 1(6), 26-29.
29. Akbarovna, I. S. (2023). YOSHLARDA DESTRUKTIV G'OYALARGA QARSHI IMMUNITET HOSIL QILISH OMILLARI.
30. Akbarovna, I. S. (2023). TALABA YOSHLARDA MAFKURA TUSHUNCHASI VA MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH.
31. Ikromova, S. A. (2023). Cognitive processes and their description in psychology. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 115-133.
32. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH SINFLARDA SINFDAN TASHQARI MASHG 'ULOTLAR. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 27-32).
33. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TA'LIM MASALASI. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 21-26).
34. Ikromova, S. A. (2023). FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IMMUNITY TO DESTRUCTIVE IDEAS IN ADOLESCENTS. Innovation in Science, Education and Technology.
35. Ikromova, S. (2023). Formation of ideological immunity to destructive information in teenagers. Modern science and research, 2(5), 1009-1014.

Date: 21stDecember-2024

36. Ikromova, S. (2023). CONCEPT OF IDEOLOGY AND FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY IN YOUTH STUDENTS. *Modern Science and Research*, 2(6), 1223-1226.
37. Ikromova, S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 918-924.
38. Akbarovna, I. S. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information in Adolescents. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 119-122.
39. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF COMPARATIVE PEDAGOGY IN PRESCHOOL EDUCATION. *MASTERS*, 2(8), 22-27.
40. Akbarovna, I. S. (2024). O'QITUVCHINING KASBIY MALAKALARI. *MASTERS*, 2(8), 15-21.
41. Akbarovna, I. S. (2024). ЗНАЧЕНИЕ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI*, 2(7), 14-20.
42. Akbarovna, I. S. (2024). ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ НАВЫКИ УЧИТЕЛЯ. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI*, 2(7), 7-13.
43. Akbarovna, I. S. (2024). PROFESSIONAL SKILLS OF THE TEACHER. *WORLD OF SCIENCE*, 7(8), 1-7.
44. Akbarovna, I. S. (2024). МАКТАВГАЧА ТА'ЛИМДА Qiyosiy PEDAGOGIKANING АНАМИЯТИ. *WORLD OF SCIENCE*, 7(8), 8-13.
45. Akbarovna, I. S. (2024). SPORT O 'YINLARI REJASI ORQALI SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLAR. *MASTERS*, 2(5), 91-97.
46. Akbarovna, I. S. (2024). A HEALTHY FAMILY ENVIRONMENT AS A SOCIAL FACTOR IN PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE. *WORLD OF SCIENCE*, 7(5), 529-535.
47. Akbarovna, I. S. (2024). ЗДОРОВАЯ СЕМЕЙНАЯ СРЕДА КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ФАКТОР ПОДГОТОВКИ МОЛОДЕЖИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ. *MASTERS*, 2(5), 98-104.
48. Ikromova, S. (2024). FORMS AND CONTENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 933-939.
49. Akbarovna, I. S. (2024). MASTERING THE BASICS OF PEDAGOGICAL SKILLS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 882-887.
50. Akbarovna, I. S. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ ЧЕРЕЗ ПЛАН СПОРТИВНЫХ ИГР. *WORLD OF SCIENCE*, 7(5), 521-528.
51. Akbarovna, I. S. (2024). SPORTCHILAR FAOLIYATINI O'RGANISHNING UMUMIY PSIXOLOGIK USULLARI. *WORLD OF SCIENCE*, 7(5), 536-543.
52. Akbarovna, I. S. (2024). PROCEDURE FOR CREATING PSYCHOLOGICAL TEST PROGRAMS. *PEDAGOG*, 7(6), 153-159.
53. Икромова, С. (2024). ФОРМЫ И СОДЕРЖАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 925-932.

Date: 21stDecember-2024

54. Икромова, С. А. (2024). ОСВОЕНИЕ ОСНОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 894-899.
55. Икромова, С. А. (2024). ВАЖНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 906-911.
56. Икромова, С. А. (2023). O'SMIRLARDA DESTRUKTIV AXBOROTLARGA NISBATAN MAFKURAVIY IMMUNITET HOSIL BO'LISHINING O'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: Ikromova Sitora Akbarovna Osiyo xalqaro universiteti assistenti. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (10), 333-336.
57. Ikromova, S., & Ziyodullayeva, M. (2024). DEVIANT XULQ-ATVOR. Modern Science and Research, 3(11), 576-579.
58. Икромова, С., & Джумаева, Ф. (2024). ОРИЕНТИРЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И В ДРУГИХ СТРАНАХ. Modern Science and Research, 3(11), 540-546.
59. Икромова, С. А. (2024). ОСНОВЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 47-53.
60. Haqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. PEDAGOG, 7(5), 548-555.
61. Haqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL-YASSAVIYSHUNOS. PEDAGOG, 7(6), 8-15.
62. XAQQULOVA, D. (2023). BADIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. Наука и технология в современном мире, 2(5), 5-11.
63. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. Journal of Universal Science Research, 1(12), 834-838.

